МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної

роботи _____ О. А. Кузнецова

27 серпня 2020 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕВІАНТОЛОГІЯ

Ступінь бакалавра

Спеціальність 231 Соціальна робота

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»

Миколаїв - 2020

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Султанова Н.В., професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, доктор педагогічних наук, професор
_____(Султанова Н.В.)

РЕЦЕНЗЕНТ: кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» кандидат педагогічних наук, доцент Перхайло Н.А.

Програму схвалено на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Протокол від «27» серпня 2020 року № 1
Завідувач кафедри _____ (Рогальська-Яблонська І.П.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету педагогічної та соціальної освіти:
Протокол від «27» серпня 2020 року № 1
Голова навчально-методичної комісії факультету _____(Степанова Т.М.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету
Протокол від «27» серпня 2020 року № 1
Голова навчально-методичної комісії університету_____(Кузнецова О.А.)

Анотація

Програму розроблено відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти № 557 від 24.04.2019 р. Курс «Девіантологія» впроваджено у навчальний план підготовки майбутніх соціальних працівників та фахівців у галузі соціальної роботи з метою ознайомлення студентів з сучасними науковими уявленнями щодо соціальної сутності особистості, проявами відхиляючої поведінки та шляхів профілактики девіантної поведінки; формування у студентів поняття «відхиляючої (девіантної) поведінки»; ознайомлення з різними видами відхилень у поведінці; здійснення огляду наявних наукових підходів до проблеми, що розглядається в психологічному аспекті; узагальнення практичного досвіду вирішення проблеми поведінки, що відхиляється, в сучасному суспільстві тощо.

Ключові слова: відхилення у поведінці, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, адикції, норма, види девіацій.

Annotation

The program is developed in accordance with the standard of higher education in specialty 231 "Social work" for the first (bachelor's) level of higher education № 557 from 04.24.2019 acquaintance of students with modern scientific ideas about the social essence of personality, manifestations of deviant behavior and ways to prevent deviant behavior; formation of students' concept of "deviant (deviant) behavior"; acquaintance with different types of behavioral disorders; review of existing scientific approaches to the problem, which is considered in the psychological aspect; generalization of practical experience in solving the problem of deviant behavior in modern society.

Key words: deviations in behavior, deviant behavior, delinquent behavior, addictions, norm, types of deviations.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Девіантологія» складена проф. Султановою Н.В. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 231 Соціальна робота.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: сучасні наукові уявлення щодо соціальної сутності особистості, проявами відхиляючої поведінки та шляхів профілактики девіантної поведінки.

Міждисциплінарні зв'язки: «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Соціальна педагогіка», «Психологія у соціальній роботі», «Теорія та технології соціальної роботи».

1.Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

1.1. Мета курсу: ознайомлення студентів з сучасними науковими уявленнями щодо соціальної сутності особистості, проявами відхиляючої поведінки та шляхів профілактики девіантної поведінки.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- ознайомити з різними видами відхилень у поведінці;
- сформувати у студентів поняття «відхиляючої (девіантної) поведінки»;
- здійснити огляд наявних наукових підходів до проблеми, що розглядається в психологічному аспекті;
- узагальнити практичний досвід вирішення проблеми поводження, що відхиляється в сучасному суспільстві;
- ознайомити з методами психологічної корекції відхиляючої поведінки особистості.

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

ПРН 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

ПРН 15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

ПРН 18. Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими *компетентностями*:

І. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ІІ. Фахові:

ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ФК 5. Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах.

ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

ФК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

ФК 20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

2.Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Об'єкт, предмет, сутність і зміст девіантної поведінки

Тема 2. Характеристика основних теорій і концепцій девіацій

Тема 3. Класифікація відхиленої поведінки

Тема 4. Критерії девіацій

Тема 5. Характеристика соціальної норми: корисність, обов'язковість і фактична реалізація в поведінці людей

Тема 6. Структура соціальних відхилень і рівні їх вивчення

Тема 7. Підходи до вивчення способу життя різноманітних професійних, вікових груп населення — психологічний рівень дослідження деві- антної поведінки

Тема 8. Чинники, що регламентують ставлення до естетичних, моральних норм, звичаїв і цінностей: вік, культура, професіоналізм, національ- ність, регіон проживання

Тема 9. Еволюція поглядів суспільства на проблемну ситуацію

Тема 10. Обставини, що спричиняють антинормативні рішення

3. Рекомендована література

Базова

1. Аванесов Г. А. Криминология и социальная профилактика. — М.: Наука, 1980.
2. Бобнева М. И. Социальные нормы и регулирование поведе- ния. — М.: Политиздат, 1978.
3. Гилинский Я. И. Некоторые проблемы отклоняющегося поведе- ния // Преступность и ее предупреждение. — Л.: Наука, 1971.
4. Гилинский Я. И. Социология девиантного поведения как специ- альная социологическая теория // Социол. исслед. — 1991. — № 4/
5. Гилинский Я., Раска Э. О системном подходе к отклоняющемуся поведению // Изд. АН ЭССР. Общественные науки. — 1981. — Т. 38: — № 1.
6. Гидденс Э. Конструирование общества: Очерк теории струк- турирования // Западная теоретическая социология 60–80-х гг. — М., 1989. — С. 34 — 42.
7. Громов И., Мацкевич А., Семенов В. Западная теоретическая со- циология. — СПб., 1996. — 287 с.
8. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від антично- сті до початку XX ст.). — К., 1993.
9. Кримский С. Б., Пилипенко В. Е., Салюк Ю. В. Верификация со- циальных прогнозов (методологический аспект). — К.: Наук. думка, 1992. — 114 с.
10. Кудрявцев В. Н. Исследовательская проблема — социальные от- ношения // Социол. исслед. — 1983. — № 2.
11. Кудрявцев В. Н. Правовое поведение: норма и патология. — М.: Наука, 1982.
12. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детермина- ции. — М.: Политиздат, 1984.
13. Личность и уважение к закону. Социологический аспект. — М.: Политиздат, 1979.

14. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Спеціальні та галузеві соціоло- гічні теорії. — К.: МАУП, 2004.
15. Мертон Р. Социальная структура и аномия // Социология пре- ступности. — М.: Прогрес, 1966.
16. Молодежь Украины и наркомания / Отв. ред. В. Е. Пилипенко, Ю. А. Привалов. — К.: Стикос, 1998.
17. Плаксий С. И. Отклонения от норм социалистического образа жизни в молодежной среде: сущность и пути преодоления. — М.: Молодая гвардия, 1986.
18. Посконин В. В., Посконина О. В., Т. Парсонс и Н. Луман: два под- хода в правопонимании. — Ижевск, 1998.
19. Рущенко І. П. Соціологія злочинності: Монографія. — Харків: Вид. Нац. ун-ту внутріш. справ, 2001.
20. Социальные отклонения. Введение в общую теорию / В. Н. Ку- дрявцев и др. — М.: Наука, 1984.

Допоміжна

1. Наркоманія. - Випуск 1. – Івано-Франківськ, 1998.- 28 с .
2. Общая психология / Под ред. А.В.Петровского, 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Просвещение, 1986. -464 с.
3. Обозова А.Н. Психологические проблемы службы семьи и брака // Вопросы психологии. - 1984.- №33. - С. 104-110.
4. Общая суицидология. Социально-демографические, медицинские, индивидуаль- ные факторы суицидального риска// Клиническая психиатрия. - Киев: Здоров'я, 1989.- С.456-465.
5. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: курс лекцій. – К.: МАУП, 2006. – С. 1-15
6. Виденеев И. А. Психология девиантного поведения: учебное пособие. – Х.: Ун-т внутр. дел, 1997. – С. 4-16
7. Виноградна О. В. Особливості сприймання молоддю епізодів насильства в художніх фільмах // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 5. – С. 50-54
8. Врачинська Н. Ф., Булгакова О. М. Профілактика агресивної поведінки підлітків. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 12. – С. 38- 41
9. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): учебн. пособ. – М.: Академия, 2003. – 288 с.
10. Карпенко В., Миколайчук М., Войтенко В., Мединська Ю. Сучасний стан психічного здоров’я студентської молоді: емоційна, міжособистісна та рольова сфери. // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 11. – С. 2-8
11. Кондрашенко В. Т. Девиантное поведение у подростков: социально-психологические и психиатрические аспекты. – Минск: Беларусь, 1988. – С. 75-95
12. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения: учебное пособие. – СПб.: Речь, 2005. – С. 10-27
13. Ніколенко Д. О. Роль антиципації у профілактиці девіантної поведінки неповнолітніх // Юридична психологія та педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 153-165
14. Социальные отклонения. Введение в общую теорию. – М.: Юрид. лит., 1984. – С. 3-115
15. Супрун М. О., Перепечина Н. М. Психологічні основи попередження злочинності серед неповнолітніх // Юридична психологія та педагогіка. – 2009. – № 1. – С. 121-132
16. Шнейдер Л. Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический Проект, 2005. – С. 8-23

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: опитування, самостійна робота, контрольна робота, індивідуальне науково-дослідне завдання, банк тестових питань для перевірки знань.